

Total No. of Questions : 5]

P2791

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

[4702]Ext. - 31

M.A. (Part - I)

SANSKRIT

वाल्मीकीरामायण – किष्किन्धाकांड, शुकनासोपदेश
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) A) Translate into English or Marathi any two of the following. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजी अथवा मराठीत भाषांतर करा.

i) मां तु शोकाभिसंतप्तमाधयः पीडयन्ति वै ।

भरतस्य च दुःखेन वैदेह्या हरणेन च ॥

शोकार्तस्यापि मे पम्पा शोभते चित्रकानना ।

व्यवकीर्णा बहुविधैः पुष्पैः शीतोदका शिवा ॥

ii) राज्यं प्रशासतस्तस्य पितृपैतामहं महत् ।

अहं सर्वेषु कालेषु प्रणतः प्रेष्यवत् स्थितः ॥

मायावी नाम तेजस्वी पूर्वजो दुन्दुभेः सुतः

तेन तस्य महद्वैरं बालिनः स्त्रीकृतं पुरा ॥

iii) मम प्राणैः प्रियतरं पुत्रं पुत्रमिवौरसम् ।

मया हीनमहीनार्थं सर्वतः परिपालय ॥

त्वमप्यस्य पिता दाता परित्राता च सर्वशः ।

भयेष्वभयदश्चैव यथाहं जलवगेश्वरः ॥

B) Translate into English or Marathi any two of the following. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.

i) सर्वाविनयानामेकैकमप्येषामायतनं किमुत समवायः । यौवना रम्भे च प्रायः
शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः । अनुज्झितधवलतापि सरागैव
भवति यूनां दृष्टिः ।

P.T.O.

- ii) अयमेव चानास्वादितविषयरसस्य ते काल उपदेशस्य । कुसुमशरशरप्रहारजर्जरिले हि हृदये जलमिव गलत्युपदिष्टम् । अकारणं च भवति दुष्प्रकृतेरन्वयः श्रुतं वा विनयस्य ।
- iii) सर्वथा कल्याणैः पित्राक्रियमाणमनुभवतु भवान्नवयौवराज्याभिषेकमङ्गलम् । कुलक्रमागतामुद्रह पूर्वपुरुषैरुढां धुम् । अवनमय द्विषतां शिरांसि । उन्नमय बन्धुवर्गम् ।

Q2) A) Explain with reference to context any two of the following. [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे सन्दर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- i) पद्मकोशपलाशानि द्रष्टुं दृष्टिर्हि मन्यते ।
- i) नाहं जानामि केयुरे नाहं जानामि कुण्डले ।
- iii) कश्च कस्यानुशोच्योऽस्ति देहेऽस्मिन् बुद्बुदोपमे ।

B) Explain with reference to context any two of the following. [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे सन्दर्भासहित स्पष्टीकरण करा.

- i) सततममूलमन्त्रगम्यो विषमो विषयविषास्वादमोहः ।
- ii) अधर्ममग्नगतयः पङ्गव इव परेण संचार्यन्ते ।
- iii) आरुढप्रतापो हि राजा त्रैलोक्यदर्शीव सिद्धादेशो भवति ।

Q3) Explain the description of nature in किष्किन्धाकांड. [20]

किष्किन्धाकाडामधील व निसर्गवर्णनाचे सविस्तर विवेचन करा.

OR/किंवा

Describe the character sketch of Vali.

वालीचे स्वभावचित्रण करा.

Q4) Describe 'राजलक्ष्मी' according to शुकनासोपदेश. [20]

शुकनासोपदेशानुसार राजलक्ष्मीचे वर्णन करा.

OR/किंवा

Explain - why counselling of a preceptor is beneficial and important.

गुरुपदेशाचा लाभ व महत्त्व का असते? सविस्तर विवेचन करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following.

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

a) Enmity of वाली and सुग्रीव.

वाली व सुग्रीवामधील वैरभाव.

b) Place of रामायण in Sanskrit literature.

संस्कृत साहित्यामध्ये रामायणाचे स्थान

c) शुकनास.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2792

[Total No. of Pages : 3

[4702]Ext. - 32

M.A. (Part - I) (Semester - I & II)

SANSKRIT

ऋग्वेद, अथर्ववेद, निरूक्त, वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास
(2013 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Translate with notes into English or Marathi (any four):

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ऋचांचे सटीप भाषांतर करा.

- नासदासीन्नो सदासीत्तदानीं नासीद्रजो नो व्योमा परोयत् ।
किमावरीवः कुह कस्य शर्मन्नम्भः किमासीद् गहनं गभीरम् ॥
- इन्द्रेषिते प्रसवं भिक्षमाणे अच्छा समुद्रं रथ्येव याथः ।
समाराणे ऊर्मिभिः पिन्वमाने अन्या वामन्यामप्येति शुभ्रे ॥
- नाहं वेद भ्रातृत्वं नो स्वसृत्वमिन्द्रो विदु रङ्गिरसश्च घोराः ।
गोकामा मे अच्छदयन्यदायमपात इत पणयो वरीयः ॥
- तव स्याम पुरूवीरस्य शर्मन्नुरूशंसस्य वरूण प्रणेतः ।
यूयं नः पुत्रा अदितेरदब्धा अभि क्षमध्वं युज्याय देवाः ॥
- अयं मे हस्तो भगवानयं मे भगवत्तरः ।
अयं मे विश्वभेषजोऽयं शिवाभिमर्शनः ॥
- सिंह इवास्तानीद् द्रुवयो विबध्दोऽभिक्रन्दन्वृषभो वासितामिव ।
वृषा त्वं वध्रयस्ते सपत्ना ऐन्द्रस्ते शुष्मो अभिमातिषाहः ॥

P.T.O.

Q2) Write critical notes on any two of the following :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- Myths and Legends in the ब्राह्मणऽ
ब्राह्मणग्रंथांमधील पुराकथा आणि आख्यायिका.
- बृहदारण्यकोपनिषद्
- Philosophy of the केनोपनिषद्
केनोपनिषदाचे तत्त्वज्ञान

Q3) Describe principles of etymology given by यास्क.

[20]

यास्काचार्यानी सांगितलेली निर्वचनाची तत्त्वे विशद करा.

OR/किंवा

Give etymologies of any ten of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दहा शब्दांच्या व्युत्पत्ती द्या.

- निघण्टु
- पर्वत
- दण्ड
- पुरषः
- गौः
- शृङ्गम्
- अन्तरिक्षम्
- समुद्रः
- पुत्रः
- आदित्यः
- दिशः
- वृत्रः

Q4) Attempt any two of the following:

[20]

पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- Describe heroic deeds of अश्विन्ऽ.
अश्विनांची वीरकृत्ये वर्णन करा.
- Explain arrangement of the सामवेद.
सामवेदाची रचना विशद करा.
- Discuss - The अथर्ववेद is to curse or to appease.
चर्चा करा - अथर्ववेद शाप अथवा शांतीसाठी आहे.

Q5) Write short notes on any four of the following:
पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

[20]

- a) आरण्यक.
- b) ब्रह्म concept in the उपनिषद्^s
उपनिषदांमधील ब्रह्मसंकल्पना.
- c) गोत्रमण्डल^s of the ऋग्वेद
ऋग्वेदाची गोत्रमण्डले.
- d) Teachers quoted in निरुक्त
निरुक्तामधील उल्लिखित आचार्य
- e) ऐतरेय ब्राह्मण
- f) पणी

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2793

[Total No. of Pages : 8

[4702]Ext. - 33

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT

साहित्य (Group - A) (Paper - III)

अभिज्ञानशाकुन्तलम्, शिशुपालवधम् (3,4 सर्ग)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate any two of the following into English or Marathi. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यं
मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति ।
इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥
- ii) अध्याक्रान्ता वसतिरमुनाप्याश्रमे सर्वभोग्ये
रक्षायोगादयमपि तपः प्रत्यहं संचिनोति ।
अस्यापि द्यां स्पृराति वशिनश्वारणद्वन्द्व गीतः
पुण्यः शब्दो मुनिरिति मुहुः केवलं राजपूर्वः ॥
- iii) स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वममानुषीषु
संदृश्यते किमुत याः प्रतिबोधवत्यः ।
प्रागन्तरिश्तगमनात् स्वमपत्य जात -
मन्यैर द्विजैः परभृताः खलु पोषयन्ति ॥

b) Explain with reference to the context any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) बलवत् तु दूयमानं प्रत्याययतीव मे हृदयम् ।
- ii) असंनिवृत्त्यै तदतीतमेव मनोरथा नाम तटप्रपाताः ।
- iii) प्रतिपालयति मधुकरी न खलु मधु त्वया विना पिबति ।

P.T.O.

Q2) Critically appreciate IV or VI act of the शाकुन्तलम् [20]
शाकुन्तलाच्या चौथ्या किंवा सहाव्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Q3) a) Translate any two of the following into English or Marathi. [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) न लङ्घयामास महाजनानां शिरांसि नैवोद्धतिमाजगाम ।
अचेष्टताष्टापदभूमिरेणुः पदाहतो यत्सदृशं गरिम्णः ॥
- ii) सहस्रसंख्यैर्गगनं शिरोभिः पादैर्भुवं व्याप्य वितिष्ठमानम् ।
विलोचन स्थान गतोष्णरश्मिनिशाकरं साधुहिरण्यगर्भम् ॥
- iii) दृष्टोऽपि शैलः स मुहुर्मुखरेरपूर्ववद्विस्मयमाततान ।
क्षणे क्षणे यन्नवतामुपैति तदेव रूपं रमणीयतायाः ॥

b) Explain with reference to the context any two of the following. [10]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) वहति गिरिरयं विलम्बिघण्टाद्वयपरिवारितवारणेन्द्रलीलाम् ।
- ii) अनेकशः संस्तुतमप्यनल्पा नवनवं प्रीतिरहो करोति ।
- iii) वनावलीरूत्कलिका सहस्रप्रतिक्षणोत्कूलितशैवलाभाः ।

Q4) Discuss माघे सन्ति त्रयो गुणाः from III and IV canto of शिशुपालवधम् [20]
शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या आणि चौथ्या सर्गाच्या आधारे माघे सन्ति त्रयो गुणाः याची चर्चा करा.

OR/किंवा

Write critical appreciation of IV canto of the शिशुपालवधम्
शिशुपालवधाच्या चौथ्या सर्गाचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Q5) Write critical notes on any two of the following. [20]
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- a) Curse of दुर्वास
दुर्वासांचा शाप

OR/किंवा

Charactersketch of दुष्यंत
दुष्यंताचे चरित्रचित्रण

- b) समुद्रवर्णनम्

OR/किंवा

Life and date of माघ
माघाचे चरित्र आणि त्याचा काळ

Total No. of Questions : 5]

P 2793

[4702]Ext. - 33

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT

(Group - B - Vedanta)

Mandukyopnishad with Gaudapadakarika and Brahmasutra
Shankarhashya (1.1.1 - 4, 12 - 19)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate with explanatory notes into English or Marathi any two of the following verses. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन कारिकांचे इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये विवेचक टीपासंह भाषांतर करा.

i) विश्वो हि स्थूलभुङ् नित्यं तैजसः प्रविविक्तभुक् ।

आनन्दभुक्तथा । प्राज्ञस्त्रिधा भोगं निबोधत ॥

ii) स्वप्नमाये यथा दृष्टे गन्धर्वनगरं यथा ।

तथा विश्वमिदं दृष्टं वेदान्तेषु विचक्षणैः ॥

iii) अजातस्यैव भावस्य जातिमिच्छन्ति वादिनः ।

अजातो ह्यमृतो भावो मर्त्यतां कथमेष्यति ॥

b) Translate with explanatory notes into English or Marathi any two of the following Paragraphs. [10]

i) यथा हि पश्वादयः शब्दादिभिः श्रोत्रादीनां सम्बन्धे सति शब्दादिविज्ञाने प्रतिकूले जाते ततो निवर्तन्ते अनुकूले च प्रवर्तन्ते । यथा दण्डोद्यतकर पुरुषमभिमुखमुपलभ्य मां हन्तुमयमिच्छति इति पलायितुमारभन्ते हरिततृणपाणिमुपलभ्य तं प्रत्यभिमुखीभवन्ति । एवं पुरुषा अपि व्युत्पन्नचित्ता क्रूरदृष्टीनाक्रोशतः खड्गोद्यतकरान्बलवत उपलभ्य ततो निवर्तन्ते । तद्विपरीतान् प्रति प्रवर्तन्ते ।

ii) न वस्तुयाथात्म्यज्ञानं पुरुषबुद्ध्यपेक्षम् । किं तर्हि वस्तुतन्त्रमेव तत् । नहि स्थाणौ एकस्मिन् स्थाणुर्वा पुरुषोऽन्यो वेति तत्त्वज्ञानं भवति । तत्र पुरुषोऽन्यो वेति मिथ्याज्ञानम् ।

स्थाणुरेवेति तत्त्वज्ञानं, वस्तुतन्त्रत्वात् । एवं भूतवस्तुविषयाणां प्रामाण्यं वस्तुतन्त्रम् ।

iii) नापि संस्कार्यो मोक्षः । येन व्यापारमपेक्षेत । संस्कारो हि नाम संस्कार्यस्य गुणाधानेन वा स्याद्दोषापनयनेन वा । न तावत् गुणाधानेन संभवति ।

अनाधेयातिशयब्रह्मस्वरूपत्वान्मोक्षस्य । नापि दोषापनयनेन, नित्यशुद्ध ब्रह्मस्वरूपत्वान्मोक्षस्य । स्वात्मधर्म एव संस्तिरोभूतो मोक्षः क्रिययात्मनि संस्क्रियमाणे अभिव्यज्यते ।

- Q2) a)** Explain with reference to the context any two of following: [10]
 पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.
 i) अनादिमायया सुप्तो यदा जीवः प्रबुध्यते ।
 ii) परस्परं विरूध्यन्ते तैरयं न विरूध्यते ।
 iii) वन्ध्यापुत्रो न तत्वेन मायया वाऽपि जायते ।
- b)** Explain with reference to the context any two of the following. [10]
 पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.
 i) तस्यादविद्यावद्विषयाण्येव प्रत्यक्षाविनि प्रमाणानि शास्त्राणि च ।
 ii) प्राचुर्यार्थेऽपि मयटः स्मरणात् ।
 iii) ब्रह्मण इति कर्मणि षष्ठी न शेषे ।
- Q3)** Explain Gaudapada's view on origin. [20]
 गौडपादांचा उत्पत्तीविषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
 OR/किंवा
 Explain the three stages of soul according to माण्डुक्योपनिषद्
 माण्डुक्योपनिषदानुसार जीवाच्या तीन अवस्थांचे विवेचन करा.
- Q4)** Explain shankaracharya's interpretation of समन्वयाधिकरण. [20]
 समन्वयाधिकरणाचे शंकराचार्य कृत विवेचन स्पष्ट करा.
 OR/किंवा
 What is अभ्यास? Explain its importance in Advaita philosophy.
 अभ्यास म्हणजे काय? अद्वैत तत्त्वज्ञानामधील अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा.
- Q5)** Write short notes on any four of the following: [20]
 खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा.
 a) माण्डुक्योपनिषद्
 b) Concept of माया
 मायासंकल्पना
 c) वैश्वानरः
 d) Meaning of अथ word.
 अथ शब्दाचा अर्थ
 e) Shankaracharya's commentary on ब्रह्मसूत्र.
 ब्रह्मसूत्रांवरील शांकरभाष्य.
 f) Different views on self.
 आत्मविषयक विविध विप्रतिपत्ति

Total No. of Questions : 5]

P 2793

[4702]Ext. - 33

M.A. (External)

SANSKRIT

(Group - C - Grammar) (Paper - 3)

अष्टाध्यायी (3-1.1-188), अजन्तपुंल्लिंग (178-256), पस्पशाह्निक,

परमलघुमञ्जूषा (कारकार्थविचार)

(Credit System) (2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Explain fully any five of the following.

[25]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाचांचे स्पष्टीकरण करा.

- आतोऽनुपसर्गे कः ।
- सनाशंसभिक्ष उः ।
- अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ।
- डे र्यः
- पुरि लुङ् चास्मे ।
- अचो व्जिति ।
- वेदान्नो वैदिकाः शब्दाः सिद्धा लोकाश्च लौकिकाः ।
अनर्थकं व्याकरणमिति ।
- अभिवादे स्त्रीवन्मा भूमेत्यध्येयं व्याकरणम् ।
- अन्यकारक निष्ठव्यापाराश्रयस्य कर्तृत्ववारणाय धातुवाच्येति ।

Q2) Explain अपादानकारक or संप्रदानकारक as discussed in परमलघुमञ्जूषा

[15]

परमलघुमञ्जूषेमध्ये वर्णन केल्याप्रमाणे अपादानकारक किंवा संप्रदानकारक स्पष्ट करा.

Q3) Discuss the view of पतंञ्जलि on the वार्त्तिक.

[20]

‘ज्ञाने धर्म इति चेतथाऽधर्मः ।’

वरील वार्त्तिकाबाबत पतंजलीच्या मताची चर्चा करा.

Q4) Write short notes on any five of the following -

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाचवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- a) घिसंज्ञा
- b) संवृद्धि
- c) भसंज्ञा
- d) सर्वनामस्थानम्
- e) सर्वनामानि
- f) विभक्ति
- g) उपधा
- h) अपृक्तम्

Q5) Explain the forms quoting relevant rules of Pānini (any five) :

[20]

पुढीलपैकी कोणतीही 5 रूपे योग्य ती पाणिनिसूत्रे उद्धृत करून स्पष्ट करा.

रामाणाम्, सर्वेषाम्, हरिभिः, सर्वास्मिन्, नगरकारः, शंकरः, खशयः, जनमेजयः, प्रियंकरः

Total No. of Questions : 5]

P 2793

[4702]Ext. - 33

M.A. (Part - I) (External)

SANSKRIT

(Group - D - Veda) (Paper - I.3)

ऋग्वेद, अथर्ववेद, ऋग्भाष्यभूमिका & Vedic Grammar

(Credit System) (2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary notes any 4.[20]

पुढील ऋचांचे मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा - कोणत्याही 4.

- त्वमग्न इन्द्रो वृषभः सतामसि त्वं विष्णुरुरूगायो नमस्यः ।
त्वं ब्रह्मा रयिविद्ब्रह्मणस्पते त्वं विधर्तः सचसे पुरन्ध्या ॥
- सरस्वती साधयन्ती धियं न इळा देवी भारती विश्वतूर्तिः ।
तिस्रो देवीः स्वधया बहिरदमच्छिद्रं पान्तु शरणं निषद्य ॥
- वीरेभिर्वीरान्वनवद्वनुष्यतो गोभी रयिं पप्रथद् बोधति त्मना ।
तोकं च तस्य तनयं च वर्धते ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥
- प्र सीमादित्यो असृजद्विधर्ता ऋतं सिन्धवो वरूणस्य यन्ति ।
न श्राम्यन्ति न वि मुचन्त्येते वयो न पमू रघुया परिज्मन् ॥
- यमु पूर्वमहुवे तमिदं हुवे सेदु हव्यो ददिर्यो नाम पत्यते ।
अध्वर्युभिः प्रस्थितं सोम्यं मधु पोत्रात्सोमं द्रविणोदः पिबं ऋतुभिः ॥
- एतानि वामश्विना वर्धनानि ब्रह्म स्तोमं गृत्समदासो अक्रन् ।
तानि नरा जुजुषाणोप यातं बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ॥

Q2) Translate the following stanzas into English or Marathi with necessary notes any 4. [20]

पुढील मंत्रांचा मराठी किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा - कोणतेही 4.

- आचार्य उपनयमानो ब्रह्मचारिणं कृणुते गर्भमन्तः ।
तं रात्रीस्तिस्त्र उदरे बिभर्ति तं जातं द्रष्टुमभिसंयन्ति देवाः ॥
- स देवानामीशां पर्येत् स ईशानोऽभवत् ॥
- ये त्रिषप्ताः परियन्ति विश्वा रूपाणि बिभ्रतः ।
वाचस्पतिर्बत्ना तेषां तन्वो अद्य दधातु मे ॥
- अन्तरिक्ष आसां स्थाम श्रान्तसदामिव ।
आस्थानमस्य भूतस्य विदुष्टद् वेधसो न वा ॥

- e) परि द्यावापृथिवी सद्य आयमुपातिष्ठे प्रथमजामृतस्य ।
वाचमिव वक्तरि भुवनेष्ठा धास्युरेष नन्वे इ षो अग्निः ॥
- f) अश्विना त्वाग्ने मित्रावरुणोभा विश्वे देवा मरुतस्त्वा ह्यन्तु ।
अथा मनो वसुदेयाय कृणुष्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि ॥

Q3) Explain with reference to context any four of the following: [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- a) यं नत्वा कृतकृत्यास्स्युः तं नमामि गजाननम् ।
b) यज्ञस्य मात्रां विमिमीत उ त्वः ।
c) तत्र ऋग्वेदस्य एव प्राथम्यम् ।
d) नासौ व्याख्यानमर्हति, अप्रमाणत्वेनानुपयुक्तत्वात् ।
e) अविशिष्टस्तु वाक्यार्थः ।
f) तच्चोदकेषु मन्त्राख्या

Q4) Write critical notes on any two of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयावर विवेचक टीपा लिहा :

- a) Peculiarities of nominal suffixer in the vedic language.
वैदिक भाषेतील नामांची प्रत्ययांची वैशिष्ट्ये
b) Vedic infinitives वैदिक हेत्वर्थक अव्यये
c) Peculiarities of pronouns in the vedic language

Q5) Attempt any two of the following : [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- a) Write a mythological note on Agri.
'अग्नि' वर दैवतशास्त्रविषयक टीपा लिहा.
b) Discuss - आप्री hymns are ritvalistic hymns.
चर्चा करा - आप्रीसूक्ते यज्ञक्रियापर सूक्ते आहेत.
c) Write a critical note on तक्मन्.
'तेक्मन्' वर विवेचक टीपा लिहा.

Total No. of Questions : 5]

P2794

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

[4702]Ext. - 34

M.A. (External)

SANSKRIT

सिध्दान्तकौमुदी-कारक, भाषाशास्त्र

i) सिध्दान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्)

ii) भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे

iii) संस्कृतनिबन्ध लेखनम्

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Explain any four rules from the following -

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार सुत्रांचे स्पष्टीकरण करा.

- तथायुक्तं चानीक्षितम् ।
- कर्मणा यमभिप्रैति स संप्रदानम्
- क्रियार्थोपपदस्य च कर्मणि स्थानिनः ।
- कर्तृकर्मणोः कृति ।
- वारणार्थानामीप्सितः ।
- सर्वनाम्नस्तृतीया च ।

Q2) Explain कर्मकारक or अपादानकारक as described in सिध्दान्तकौमुदी.

[16]

सिध्दान्तकौमुदीत वर्णिल्यानुसार कर्मकारक किंवा अपादानकारक स्पष्ट करा.

Q3) Write notes on any two of the following :

[14]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- कर्तृकारकम्
- करणकारकम्
- चतुर्थीविभक्तिः

P.T.O.

Q4) Describe with examples the nature of inflectional languages. [20]

विभक्तियुक्त भाषांचे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा.

OR/किंवा

What is linguistics? Explain the topics of it.

भाषाशास्त्र म्हणजे काय ? भाषाशास्त्राचे विषय स्पष्ट करा.

Q5) a) Write notes on any two of the following: [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

- i) Vedic language वैदिक भाषा.
- ii) The concepts of स्थान and करण
स्थान व करण या संकल्पना.
- iii) Geneological classification of languages
भाषेचे वांशिक वर्गीकरण.

b) Write an essay in Sanskrit on any one topic given below : [10]

खाली दिलेल्या विषयांपैकी कोणत्याही एका विषयावर संस्कृतमधून निबंध लिहा.

- i) संस्कृतिः संस्कृताश्रिता ।
- ii) विद्वान् सर्वत्र पूज्यते ।
- iii) पर्यावरणरक्षणम् ।

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2795

[Total No. of Pages : 3

[4702]Ext. - 35

M.A. (External) (Part - II)

SANSKRIT

Swapnavāsavadattam Viduranīti (Paper - I)

विदुरनीति & स्वप्नवासवदत्तम्

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) a) Translate any two into Marathi or English of the following. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

i) (ततः प्रविशति चेटी।)

चेटी - (परिक्रम्यावलोक्य) कुत्र नु खलु गत आर्यवसन्तकः । (उपगम्य) अहो एष आर्यवसन्तकः । आर्य वसन्तक कः कालस्त्वामन्विष्यमि ।

विदूषका - (दृष्ट्वा) - किं निमित्तं भद्रे। मामन्विष्यसि ।

चेटी - अस्माकं भट्टिनी भणति अपि स्नातो जामातेति ।

ii) राजा - किं नु खलु शघ्निमिदानीमयं वृत्तान्तो महासेनेन विदितः ।

(ततः प्रविशति पद्मावती प्रतिहारी च)

प्रतीहारी - एत्वेतु भर्तृदारिका ।

पद्मावती - जयत्वार्यपुत्रः ।

राजा - पद्मावति, किं श्रुतं महासेनस्य सकाशाह रैभ्यगोत्रः काश्चुकीयः प्राप्तः, तत्रभवत्या चाङ्गारवत्या प्रेषितार्या वसुन्धरा नाम वासवदत्ताधारी च, प्रतीहारमुपस्थिताविति ।

iii) वासवदत्ता - हला, अतिचिरं कन्दुकेन क्रीडित्वाधिकंसजातरागौ परकीयाविव ते हस्तौ संवृत्तो ।

चेटी - क्रीडतु क्रीडतु तावद् भर्तृदारिका । निर्वर्त्यतां तावदयं कन्याभावरमणीयः कालः ।

पद्मावती - आर्ये, किमिदानी मामुपहसितुमिव निध्यायसि ।

वासवदत्ता - न हि नहि हला । अधिकमदय शोभते । अभित इव तेऽदय वरमुखं पश्यामि ।

पद्मावती - अपेहि, मेदानीं मामपहस ।

P.T.O.

b) Translate any two into Marathi or English of the following. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

- i) क्षिप्रं विजानाति चिरं शृणोति
विज्ञाय चार्थं भजते न कामम् ।
नासम्पृष्टो व्युपशुङ्क्ते परार्थे
तत्प्रज्ञानं प्रथमं पण्डितस्य ॥
- ii) प्रदायैष्यामुचिते तात राज्यं
सुखी पुत्रैः सहितो मोदमानः ।
न देवानां नापि च मानुषाणां
भविष्यसि त्वं तर्कणीयो नरेन्द्र ॥
- iii) एतत्कार्यममराः संश्रुतं मे
धृतिः रामः सत्यधर्मानुवृत्तिः ।
ग्रन्थिं विनीय दुष्पयस्य सर्वं
प्रियाप्रिये चात्मसमं नयीत ॥

Q2) a) Explain with reference to context any two of the following. [10]

कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) एवमनिर्जातानि दैवतान्यवधूयन्ते ।
- ii) जानामि जानामि । अयमपि जन एवमुन्मादितः ।
- iii) भर्तृस्नेहात् सा हि दम्धाप्यदग्धा ।

b) Explain with reference to context any two of the following. [10]

कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) न वै भिन्ना गौरवं प्राप्नुवन्ति न वै भिन्ना प्रशमं रोचयन्ति ।
- ii) द्धतस्वं कामिनं चौरमाविशन्ति प्रजागराः ।
- iii) उत्थानमात्मनश्चैव धीरः कुर्वीत वा न वा ।

Q3) वासवदत्ता in the drama स्वप्नवासवदत्तम्. [20]

‘स्वप्नवासवदत्तम् नाटकातील वासवदत्ता.

OR/किंवा

How does उदयन come to know that वासवदत्ता is alive?

वासवदत्ता जीवंत आहे हे उदयनास कशा पद्धतीने प्रत्ययाला येते ?

Q4) Write an advice narrated in विदुरनीती in your words.
विदुरनीतीतील उपदेश तुमच्या शब्दात लिहा.

[20]

OR/किंवा

Explain charactersketch of विदुर in विदुरनीती.
विदुरनीतीतील विदुराची व्यक्तिरेखा स्पष्ट करा.

Q5) a) Write a short note (any one)

[10]

टीपा द्या. (कोणतीही एक)

i) Rupaka on Mahabhārata by भास.

भासाची महाभारतावरील रूपके.

ii) पद्मावती ।

b) Write a short note (any one)

[10]

टीपा द्या. (कोणतीही एक)

i) विदुरविचारा: वाणीविषयस्योपरि ।

ii) विदुराचे विद्यार्थीविषयक विचार ।

views of विदुर on विद्यार्थी

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2796

[Total No. of Pages : 3

[4702]Ext. - 36

M.A. (Part - II) External
SANSKRIT (Paper - II)

- 1) शास्त्रीय वाङ्मयाचा परिचय
- 2) अर्थसंग्रह

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Translate the following passages into English or Marathi any four. [20]

पुढील परिच्छेदांचे मराठी किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा - कोणतेही चार.

- a) साधुर्द्वयं दिनद्वयं मानं कृत्वा पौष्णदिना बुधः ।
गणयेन्मासिकीं वृष्टिमवृष्टिं वानिलक्रमात् ॥
सौम्यवारूणयोर्वृष्टिरवृष्टिः पूर्वयाम्ययोः ।
निर्वाते वृष्टिहानिः स्यात्संकुले संकुलं जलम् ॥
- b) आद्यन्तो मूर्च्छनादिश्चेत्स्वरो मध्यो द्वितीयकः ।
सैका कलाऽथ चेन्मध्येऽथ तृतीयचतुर्थकौ ॥
सा द्वितीया पञ्चमाद्यास्त्रयो ऽतश्चेत्कला परा ।
एवं कलात्रयेणोक्तोऽलंकारः क्रमरेचितः ॥
- c) चतुः स्वरा समकला तदा स्यादवलोकितः ।
सगमामरिसा रिमपापगरी गपधाधमगा मधनीनिपमा ॥
एते संचार्यलंकारा आरोहेण प्रदर्शिताः ।
एतेनावरोहेण प्राह श्रीकरणाग्रणीः ॥
- d) तद्द्वादशसहस्राणि चतुर्युगमुदाहृतम् ।
सूर्यान्दसंख्यया द्वित्रिसागरैरयुताहतैः ॥
सन्ध्यासन्ध्यांशसहितं विज्ञेयं तच्चतुर्युगम् ।
कृतादीनां व्यवस्थेयं धर्मपादव्यवस्थया ॥
- e) माघस्य सितसप्तम्यां वृष्टिर्वा मेघदर्शनम् ।
तदा संवत्सरो धन्यः सर्वसस्यफलप्रदः ॥
माघे बहुलसप्तम्यां तथैव फाल्गुनस्य च ।
चैत्रे शुक्लतृतीयायां वैशाखे प्रथमेऽहनि ॥

P.T.O.

- f) देवानां तु द्विजातीनां चतुरश्रायता श्रुताः ।
 वस्त्वाकृतिरनिन्धा सार्वकप्रत्यक्दिक्समुन्नता ॥
 हयेभवेणुवीणाब्धिदुन्दुभिध्वनिसंयुता ।
 पुन्नागजातिपुष्पाब्ज धान्यपाटलगन्धकैः ॥
 पशुगन्धसमा श्रेष्ठा सर्वबीजप्ररोहिणी ॥

Q2) Explain with reference to the context any four.

[20]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा - कोणतेही चार.

- a) पश्चाद् ब्रजन्तोऽतिजवान्नक्षत्रैः सततं ग्रहाः।
 b) वस्तुमध्ये ततस्तस्मिन् खानयेद् वसुधातलम् ॥
 c) द्वादशाऽऽरोहिवर्णस्थालंकाराः परिकीर्तिताः।
 d) विकलानां कला षष्ट्या तत्षष्ट्या भाग उच्यते ।
 e) आढकस्य भवेन्मानं मुनिभिः परिकीर्तितम् ।
 f) वैशाखशुक्लप्रतिपत्तिथौ वृष्टिं निरूपयेत् ।

Q3) Explain the 'examination of soil (भूपरीक्षा)' in detail as explained in मयमतम्. [20]

OR/किंवा

Explain injunction of application (विनियोगविधी) and its six means of proof.

विनियोगविधी व त्याची सहा प्रमाणे सविस्तर लिहा.

Q4) Explain with reference to the context any four.

[20]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा. कोणतेही चार.

- a) न च चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः इति सौत्रतल्लक्षणविरोधः ।
 b) तद्वरं सोमपदे मत्वर्थलक्षणया विशिष्टविधानम् ।
 c) सेयं श्रुतिः लिङ्गादिभ्यो प्रबला ।
 d) समाख्या यौगिकः शब्दः ।
 e) पक्षेऽप्राप्तस्य प्रापको विधिः नियमविधिः ।
 f) नामधेयत्वं च निमित्तचतुष्ट्यात् ।

Q5) Write critical paragraphs on any two of the following.

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- a) भावनास्वरूपम्
- b) संदंशः
- c) निषेधस्वरूपम्

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P 2797

[Total No. of Pages : 8

[4702]Ext. - 37

M.A. (Part - II) (External)

SANSKRIT

(Sahitya - A Group) (Paper - III)

i) Champuramayana - Kāṇḍa - III & IV

ii) Introduction of Sahitya Shastra

चम्पूरामायण & साहित्यशास्त्राचा परिचय
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) A) Translate into English or Marathi any two of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) एनां पुराणनगरीं नगरीतिसालां
सालाभिरमभुजनिर्जितयक्षराजः ।
हेकाभिभूतजगतां रजनीचराणां
राजा चिरादवती रावणनामधेयः ॥
- ii) आविः प्रलापमटवीं भजतो जनस्थ
काकुत्स्थपादठिरहासहमानसस्य ।
अस्तिर्णर्णशयनाल्यभवनृहाणि
मूलस्थलानि तमसातहभूरुहाणाम् ॥
- iii) तनय विरह वार्ता मात्रसन्तप्यमाना
दथ दशरथचित्ताच्चेतना निर्जगाम ।
ढवहुतगहरोचिऽवीलया लेहममाना
ज्झटिति गहमगुल्मादुज्जिहाना मृगीव ।

B) Explain with reference to context any two of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) मयि पतति गरीयानम्ब ते पक्षपातः ।
- ii) हा हन्त केकय कुले कथमाविरासीत् ।
- iii) कथय कथमिदानीं कोसलेन्द्रस्य पुत्री ।

P.T.O.

Q2) A) How did Bharata & others reproach Kaikeyi? [20]

भरत व इतरांनी कैकेयीची निंदा कशी केली ?

OR/किंवा

Write an essay on भगीरथकथा with her importance चम्पूरामायणम्
चम्पूरामायणातील भगीरथकथेचे महत्व सांगून भगीरथकथा लिहा.

B) Write critical notes on any one of the following: [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर समीक्षात्मक टिपणे लिहा.

i) Character of Rāvan.

रावणाची व्यक्तिरेखा.

ii) Character of Rām.

रामाची व्यक्तिरेखा.

Q3) Write an essay on सात्विकभाव according to भरत. [20]
भरतानुसार सात्विकभाव स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on वक्रोक्ति - सम्प्रदाय.

वक्रोक्ति - सम्प्रदाय यावर निबंध लिहा.

Q4) Write a summary on शारीर अधिकरण according to भामह in काव्यालङ्कारसूत्रवृत्ति: [20]
काव्यालङ्कारसूत्रवृत्ति: या ग्रंथातील भामहानुसार शारीरअधिकरणचा सारांश लिहा.

OR/किंवा

Explain the रूपक & श्लेष अलंकार according to वामन.

वामनानुसार रूपक व श्लेष अलंकार स्पष्ट करा.

Q5) Write short notes on any one of the following: [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा.

i) भरतमुनि

ii) काव्यप्रयोजनानि of वामन

Total No. of Questions : 5]

P 2797

[4702]Ext. - 37

M.A. (Part - II) (External)

SANSKRIT (Special - Group - Vedanta)

Pañcadaśī of Vidyaranya (Citradīpa) & Sarvadarśhan

Saṅgraha of Sāyan - Madhav

(Jain, Bauddha, Carvaka, Paśupata)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

पञ्चदशी

Q1) Translate with explanatory notes into English or Marathi any four of the following verses: [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार श्लोकांचे विवेचक टीपांसह भाषांतर करा.

अ) संसारः परमार्थोऽयं संलग्नः स्वात्मवस्तुनि ।
इति भ्रान्तिरविद्या स्याद्विद्ययैषा निवर्तते ॥

ब) विज्ञानमयकोशोऽयं जीव इत्यागमा जगुः ।
सर्वसंसार एकस्य जन्मनाशसुखादिकः ॥

क) अचिदात्मघटादीनां यत्स्वरूपं जडं हि तत् ।
यत्र कुष्ठीभवेद्बुद्धिः स मोहः इति लौकिकाः ॥

ड) पटरुपेण संस्थानात् पटस्तन्तोर्वपुर्थथा ।
सर्वरुपेण संस्थानात्सर्वमस्य वपुस्तथा ॥

इ) दुर्घटं घटयामीति विरुद्धं किन्न पश्यसि ।
वास्तवौ बन्धमोक्षौ तु श्रुतिर्न सहतेतराम् ॥

फ) संगी हि बाध्यते लोके निःसंगः सुखमश्नुते ।
तेन संगः परित्याज्यः सर्वदा सुखमिच्छता ॥

Q2) Explain with reference to the context (any four) :

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चार ओळींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

- i) सूत्रात्मा स्थूलसृष्टयैव विराडित्युच्यते परः ।
- ii) आकाशवत्सर्वगतो निरंशः श्रुतिसम्मतः ।
- iii) ज्ञेया माया त्रिभिर्बोधैः श्रौतयोक्तिकलौकिकैः ।
- iv) यथेच्छं पिबतां द्वैतं तत्त्वं त्वद्वैतमेव हि ।
- v) असन्तुष्टास्तु शास्त्रार्थं न त्वैक्षन्त विशेषतः ।
- vi) द्वैतस्य प्रागभावस्तु चैतन्येनानुभूयते ।

Q3) a) Write critical paragraph on any two of the following:

[10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) ईश्वरः
- ii) माया
- iii) बौद्धमतखण्डनम्

सर्वदर्शनसंग्रहः

b) Write descriptive notes on any two of the following:

[10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विवेचक टीपा लिहा.

- i) पञ्चविधज्ञानम्
- ii) पञ्चधासमितिः
- iii) चार्वाकमतेन विश्वोत्पत्तिः

Q4) Explain fully either बौद्धदर्शन or पाशुपतदर्शन

[20]

बौद्धदर्शन किंवा पाशुपतदर्शन पूर्णपणे स्पष्ट करा.

Q5) Explain with reference to the context any four of the following:

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे स्पष्टीकरण करा.

- i) तच्च एतान्यविशिष्टदेह एवात्मा ।
- ii) देहस्य नाशे मुक्तिस्तु न ज्ञानान्मुक्तिरिष्यते ।
- iii) क्वचित्फलप्रतिलम्भस्तु मणिमन्त्रोषधादिवद् यादृच्छिकः ।
- iv) तस्मात् पुरुषार्थाभिलापकैः पुरुषैः सौगती गतिर्नानु गन्तव्या ।
- v) एतानि सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्राणि मिलितानि मोक्षकारणं न प्रत्येकम् ।
- vi) सा निर्जरा द्विविधा यथाकालौपक्रमिकभेदात् ।

Total No. of Questions : 5]

P 2797

[4702]Ext. - 37

M.A. (Part - II) (External)

SANSKRIT

(Grammar Group) (Paper - 3)

सिद्धान्तकौमुदी – दशगणी (भ्वादि) & समास प्रकरणम्
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q1) Explain fully any five of the following:

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाचांचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

- i) प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम् ।
- ii) अव्ययीभावे चाकाले ।
- iii) नलोपो नञः ।
- iv) अप्पूरणीप्रमाण्योः ।
- v) द्वन्द्वश्च प्राणितूर्यसेनाङ्गानाम् ।
- vi) तडानावात्मनेपदम् ।
- vii) लुङ्लङ्लृङ्क्ष्वडुदात्तः ।
- viii) लिटस्तझयोरेशिरेच् ।
- ix) सार्वधातुकमपित् ।

Q2) Explain with reference to the context any four of the following:

[20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- i) असादृश्ये एव यथाशब्दः समस्यते । तेनेह न । यथा हरिस्तथा हरः ।
- ii) ध्वाङ्क्षवाचिना सह सप्तम्यन्तं समस्यते । निन्दायाम् ।
- iii) संज्ञायामेवेति नियमार्थं सूत्रम् । पूर्वेषुकामशमी । सप्तर्षयः । नेह उत्तरा वृक्षाः । पञ्च ब्राह्मणाः ।
- iv) ते गत्युपसर्गसंज्ञा धातोः प्रागेव प्रयोक्तव्याः ।
- v) भूतानद्यतनपरोक्षार्थं वृत्तेर्धातोर्लिट् स्यात् । लस्य तिबादयः ।
- vi) इत ऊर्ध्वमापादपरिसमाप्तेराभीयम् । समानाश्रये तस्मिन्कर्तव्ये तदसिद्धं स्यात् ।
- vii) प्रवर्तनायां लिङ् इत्येव सुवचम् । चतुर्णां पृथगुपादानं प्रपञ्चार्थम् ।

Q3) Write descriptive notes on any two of the following: [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विस्तृत टीपा लिहा.

- i) कर्मधारयसमासः
- ii) द्वन्द्वसमासः
- iii) उपपदतत्पुरुषः
- iv) समासान्ताः

Q4) Write short notes on any four of the following: [20]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) लोट् लकारः
- ii) आर्धधातुकाः
- iii) इडागमः
- iv) लुट् लकारः
- v) तिङ्प्रत्ययाः
- vi) डित् लकाराः
- vii) आशीर्लिङ्

Q5) Recognize the forms / compounds quoting relevant rules of Pānini (any five).[20]

पुढीलपैकी कोणतीही पाच रूपे / समास योग्य ती पाणिनीची सूत्रे उद्धृत करून ओळखा.

अभविष्यत्, एधन्ते, निर्मक्षिकम्, पाणिपादम्, होतापोतारौ, पुरुषव्याघ्रः, भवतु, एधिता, अभवत्, भवेयुः

Total No. of Questions : 5]

P 2797

[4702]Ext. - 37

M.A. (External)

SANSKRIT (Group - Veda)

शतपथ ब्राह्मण, आश्वलायन गृह्य सूत्र, आपस्तंब श्रौतसूत्र, पाणिनीया शिक्षा
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instruction to the candidates :

All questions carry equal marks.

सूचना :- सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

Q1) Translate into English or Marathi any four of the following:

पुढीलपैकी कोणत्याही चार परिच्छेदांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) न पुरस्ताद्देवयजनमात्रमतिरिच्येत । द्विषन्तं हास्य भ्रातृव्य तद् भ्रातृव्यमभ्यतिरिच्यते । कामं ह दक्षिणतः स्यादेवमुत्तरत एतद् ह त्वेव समृद्धं देवयजनं यस्य देवयजनमात्रं पश्चात् परिशिष्यते । क्षिप्रे हैवैनमुत्तरा देवयज्योपनमति इति नु देवयजनम् ।
- ii) अथोत्तरेण शालां परिश्रयन्ति । तदुदकुम्भमुपनिदधति तन्नापित उपतिष्ठते तत्केशश्मश्रु च वपते नखानि च निकृन्तन्तेऽस्ति वै पुरुषस्यामेध्यं यत्रास्थापो नोपतिष्ठन्ते केशश्मश्रौ च वाऽअस्थ नखेषु चापो नोपतिष्ठन्ते तद्यत्केशश्मश्रु च वपते नखानी च निकृन्तते मेध्यो भूत्वा दीक्षा इति ।
- iii) अपः प्रणीय । आग्नावैष्णवमेकादशकपालं पुरोडाशं निर्वपत्याग्निर्वै सर्वा देवता । अग्नौ हि सर्वाभ्यो देवताभ्यो जुहायग्निर्वै यज्ञस्थावराध्यो विष्णुः परार्ध्यस्तत्सर्वाश्चैवैतद्देवताः परिगृत्य सर्वं च यज्ञं परिगृत्य दीक्षा इति । तस्मादाग्नावैष्णव एकादशकपालः पुरोडाशो भवति ।
- iv) अथाग्नेण शालां तिष्ठनभ्यङ्क्ते । अरुर्वै पुरुषोऽवच्छितोऽनरुरेवैतद्भवति यदभ्यङ्क्ते । गवि वै पुरुषस्य त्वग् । गोर्वाऽएतन्नवनीतं भवति स्वयैवैनमेतत्त्वचा समर्धयति तस्माद्वाऽअभ्यङ्क्ते । तद्वै नवनीतं भवती । घृतं वै देवानां फाण्टं मनुष्याणामथैतेन्नाहैव घृतं नो फाण्टं स्थादेव घृतं स्यात् फाण्ट मयातयामतायै ।
- v) अथैनं शालां प्रपादयति । स जघनेनाहवनीयमेत्यग्नेण गार्हपत्यं सोऽस्य संचरो भवत्या सुत्यायै । तद्यदस्यैष संचरो भवत्या सुत्यायाऽअग्निर्वै योतिर्यज्ञस्य गर्भो दीक्षितोऽन्तरेण वै योनिं गर्भः संचरति स यत्स तत्रैजति त्वत्परि त्वदावर्तते तस्मादिमे गर्भा एजन्ति त्वत्परि त्वदावर्तन्ते तस्मादस्थैष संचरो भवत्या सुत्यायै ।
- vi) सरस्वत्यै पूष्णोऽग्नये स्वाहेति । वाग्वै सरस्वती वाग्यज्ञः । सास्यैषात्मन्देवताधीता भवती वाक्पशवो वै पूषा । पुष्टिर्वै पूषा पुष्टिः पशवः पशवो हि यज्ञस्तेऽस्यैत आत्मन्पशव आधीता भवन्ति तद्यदस्यैता आत्मन्देवता आधीता भवन्ति तस्मादाधीतयजूषि नाम ।

Q2) Explain with reference to context any four of the following:

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) उक्तानि वैतानिकानि गृह्याणि वक्ष्यामः ।
- ii) त्रयः पाकयज्ञाः ।
- iii) कृताकृतमाज्यहोमेषु परिस्तरणम् ।
- iv) सार्वकालमेके विवाहम् ।
- v) “सह धर्मं चरत” इति प्राजापत्यो डष्टावरानष्ट परान्पुनाति उभयतः ।
- vi) त्रिः जामदग्न्यानाम् ।

Q3) Write critical paragraphs on any two of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- i) अग्निहोत्र
- ii) आग्रयणेष्टि
- iii) अग्निष्टोम
- iv) श्रौतयज्ञाः

Q4) Explain with reference to context any four of the following:

पुढीलपैकी कोणत्याही चार वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण द्या.

- i) अथ शिक्षां प्रवक्ष्यामि पाणिनीयं मतं यथा ।
- ii) तेषां विभागः पञ्चधा स्मृतः ।
- iii) मारूतस्तूरसि चरन्मन्द्रं जनयते स्वरम् ।
- iv) अष्टौ स्थानानि वर्णानाम् ।
- v) संस्कृते प्राकृते वापि स्वयं प्रोक्ता स्वयंभुवा ।
- vi) न तस्य परिमोक्षोऽस्ति पापाहेरिव कित्विषात् ।

Q5) Write short notes on any four of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

- i) घोष-अघोष
- ii) प्रकृतियाग - विकृतियाग
- iii) चैत्ययज्ञ
- iv) दिक्षितवसन
- v) अनुस्वार - अनुनासिक
- vi) मेधाजनन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P2798

[Total No. of Pages : 2

[4702]Ext. - 38

M.A. (Part - II) (Semester - IV) (External)

SANSKRIT (Paper - IV)

i) History of Sanskrit Literature

संस्कृत साहित्याचा इतिहास

ii) Panchakarma From Ayurved & Gherandsamhita,

Shatkriya From Hatpradeepika

आयुर्वेदानुसार पंचकर्म व घेरंडसंहिता आणि

हठप्रदीपिकेनुसार षट्क्रिया

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidate :

i) All questions are compulsory.

सूचना :

सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

ii) Figures to right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Write a detailed essay on types of Sanskrit Drama. [20]

संस्कृत नाट्यप्रकार यावर सविस्तर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Take a brief review of Bhāsa's Dramas based on the Rāmāyana story.

रामायणकथेवर आधारित भासाच्या नाटकांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

Q2) A) Write an essay on शतकवाङ्मय. [20]

शतकवाङ्मय या विषयावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write an exhaustive note on

‘मेघदूतम्’ यावर सविस्तर टीप लिहा.

B) Write critical paragraphs on any one of the following. [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा.

i) पञ्चतन्त्रम्

ii) अश्वघोष

P.T.O.

Q3) Write a detailed notes on शुद्धिक्रिया. [20]

शुद्धिक्रिया यावर सविस्तर माहिती लिहा.

OR/किंवा

What is meant by स्नेहन? Take a brief review of the स्नेहन.

स्नेहन म्हणजे काय? स्नेहन यावर थोडक्यात आढावा घ्या.

Q4) A) Fully explain means of स्वास्थ्य. [20]

स्वास्थ्य संबंधी असणाऱ्या साधनांविषयी सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

OR/किंवा

What is meant by स्वेदन? Write a detailed notes on?

स्वेदन म्हणजे काय व त्यावर सविस्तर माहिती लिहा.

B) Write critical notes on any one of the following. [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर समीक्षात्मक टीप लिहा.

i) Importance of रक्तमोक्षण

रक्तमोक्षणाचे महत्व

ii) कपालभाति.

